

יחידה אחת פעולות מרובות – 1133

העלינו את השאלה: האם לגבי פתיחת/סגירת מעגל חשמלי אנו מביטים על השבב באופן כללי או על כל יחידה בפני עצמה (בשבב יש כל הזמן זרם, הפתיחה/סגירה היא בכל טרזינסטור בפני עצמו). (ולעיל עסקנו בדין גרמא המיועדת לגרמא) ובלשונו של המערכי לב (עמ' רצ"א): "שינוי הכוללת הזרם במעגלים המשולבים. האפ יש איסור משום מוליד זרם" (ולא הכריע), וננסה לדון לקמן¹:

בבא קמא דף ע"ט:

איתמר: המראה דינר לשולחני ונמצא רע, תני חדא: אומן - פטור, הדיוט - חייב, ותניא אידך: בין אומן בין הדיוט - חייב!

בבא קמא דף ק.

ריש לקיש אחוי ליה דינרא לרבי אלעזר, אמר: מעליא הוא, אמר ליה: חזי דעלך קא סמכינא. א"ל: כי סמכת עלי מאי למימרא? דאי משתכח בישא בעינא לאיחלופי לך, והא את הוא דאמרת: רבי מאיר הוא דדאין דינא דגרמי, מאי לאו ר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה! א"ל: לא, ר' מאיר וסבירא לן כוותיה.

על פי המחייבים - מה עשה המומחה? האם אחר ראיתו נעשה מעשה על פיו או המטבע כבר אצל המקבל?

משנה מסכת בכורות פרק ד משנה ד

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו דין את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טמא את הטהור וטהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם היה מומחה לבית דין פטור מלשלם מעשה בפרה שנטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים והתירוה אמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא עד שהם חותכין את האם שלה בשביל שלא תלד אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו רבי עקיבא רבי טרפון פטור אתה שאתה מומחה לבית דין וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם.

במקרה של הבכור, האם אחר הדיבור נעשו עוד פעולות? בדין הדין את הדין? מדוע אנו מחייבים את הדיין והרי הוא לא עשה וכדי שפסק הדין יתבצע צריכות להיות עוד פעולות מרובות – ויאמר הדיין שהוא "לא עשה"? האם תלוי האם דין גרמי הוא דין או קנס?

נשמת שבת חלק ו' סימן רס"ז (ועי"ש סימן קע"ד – חוברת ו')

שאלה. העושה פעולות רבות בתכיפות זה אחר זה וכמשך הזמן הוא פסיק רישא שתיעשה מלאכה אבל בכל פעולה לעצמו אינו פסק"ר מה הדין (כגון המפספס [=העברת ציפורניו או כלי – ועיין משנ"ב ש"ג ס"ק פ"ח] שערותיו בתכיפות זאח"ז ובודאי שבמשך הזמן יתלש שער). ומהו העושה פעולה אחת נמשכת? תשובה. לא חשיב פסק"ר אבל (בפעולה אחת נמשכת חשיב פסק"ר). דבר זה יש להוכיח ממה שבי' הרמ"א בסי' ש"ג סעיף כ"ז דמותר לחוף ולפספס שערותיו בידו ולא הותנה שזה רק בהעברה אחת אבל הרבה פעמים זה אחר זה אסור - משמע דבכל אופן מותר ושי"מ דבכה"ג לא חשיב פס"ר. ומה שבי' בשו"ת ריב"ש סי' (שצ"ד) לענין הסורק שאף שבכל שער ושער לעצמו אינו פס"ר שתתלוש, מ"מ מאחר שבמעשה הזאת בודאי תתלוש בי' נימין חשיב פס"ר יעו"ש. היינו רק לענין סורק שנעשה הכל ביחד בכלי אחד, לא בנידון שאלותינו הראשונה כשמחכך הרבה פעמים ובכל חיכוך לעצמו אינו פס"ר שיתלוש שער שכל פעם שמכניס ידו בין שערותיו לחוף ולפספס הוא מעשה נפרד לעצמו וכזה הבאנו למעלה בסוס"י קע"ד מסי' שש"כ [=דין הליכה ע"ג העשבים ובשם הגרש"ז]

¹ הרב רוזל סובר, שכאשר יש מערכת שלימה שחיישן וכו' לא משנה כיצד היא הופעלה – הכל נחשב מעשה בידים. אנם כאן השאלה היא הפוכה האם מערכת שעובדת בחלקה, האדם שמפעיל חלק נוסף ממנה נחשב "מוליד" או "בונה".

ובאמת בפעולה אחת נמשכת אף שאין ידוע באיזה זמן תעשה המלאכה חשיב פס"ר כדיוצא מדברי הריב"ש הנ"ל וכן משמע לכאורה מהא דאסור לגרור כסא מטה וספסל הגדולים מאוד אף שמסתבר שאינה עושה חריץ במשך כל הדרך וכן מביא בשו"ת מחזה אליהו (סי' מ"ד) משו"ת חלקת יואב סי' ח' שהעושה פעולה ממשכת אשר פס"ר דבמשך אותה הפעולה האחת ודאי יתהוו מלאכה אף דלא הוי פסק"ר על רגע מצומצום שתעשה בו המלאכה אפי"ה חשיב פס"ר.

באר את דבריו, מתי "מקבץ הפעולות הינו דבר אחד ומתי לא" ? והאם יועיל לשאלתנו ?

משנ"ב סימן ש"ב ס"ק נ"ה:

והנה לפי המבואר בסעיפים אלו דבגד שיש בו לכלוך לכו"ע שרייתו זהו כיבוסו, צריך לזהר שלא לשפוך שום מים לתוך כלי ששרויים בו בגדים לכבסן, אם לא שהמי משרה עולים מכבר למעלה על הבגדים מסתברא דמותר. מה טעם ההיתר ?

שו"ת הר צבי או"ח סימן קל"ה דן אודות הוספת מים לחפירה הנמצאת מסביב לאילן שכמות המים שבחפירה מספקת לאילן למשך כל

השבת:

משא"כ בנידון דידן אפשר לדון ולומר דיתכן דמכיון שהחפירה מלאה שופכין, באופן שבלי שפיתו עכשיו שופכין נוספים, ישארו שופכין במשך כל השבת להשקאת ושתיית האילן, אין כאן מעשה השקאה בשבת ואינו אלא כמוסיף השקאה לאחר השבת. אולם יש לעיין, שהרי לח בלח יש בילה, ועכשיו הרי נתערבו השופכין שהוסיף בשבת עם השופכין שהיו בחפירה מקודם, ומאן יימר שבשבת הזרעים שותים רק מהשופכין שהיו בחפירה מקודם ולאחר השבת הזרעים שותים מהשופכין שהוסיף, הרי עכשיו כבר נתערבו כל השופכין ביחד והזרעים שותים מן הכל, ונמצא שגם בשבת הזרעים שותים גם מהשופכין שהוסיף ? ... אולם בנידון דידן שיש בחפירה שופכין כשיעור השקאת האילן למשך כל יום השבת, ובהוספתו אינו מאריך את ההשקאה רק לאחר השבת - יש לדון שאין כאן מעשה השקאה בשבת

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן צ"א / י. חקירה בגדר "מלאכת מחשבת"

יש לחקור בכלל הידוע שלענין שבת רק מלאכת מחשבת אסרה תורה, איך הדין בכה"ג שהאדם בכובדו הטבעי ולא ע"י מעשה בידים עושה מלאכה כזו שבלא"ה היא תיעשה ע"י החשמל, והכובד הטבעי של האדם אינו משפיע במאומה על עצם עשיית המלאכה להקדים או לאחר, והשינוי היחידי הוא רק בזה שהאדם בכובדו מברית את החשמל והמלאכה נעשית עכשיו ע"י כובדו בלבד ולא ע"י החשמל אך גם אם האדם יקום ויצא באמצע חזור שוב מיד החשמל והמלאכה תיעשה אז רק ע"י החשמל בלבד, ודוגמא לכך היא מעלית חשמלית אוטומטית כזו אשר ע"י האנשים היוזמים בה לא נעשה שום חידוש או שינוי כלשהו בקצב הירידה של המעלית, להקדים או לאחר, וגם בלעדיהם נעשה ממש הכל בדיוק כמו עכשיו, דאפשר שכ"ז חשיב כלא אהנו מעשיו של האדם וכאילו לא נעשה על ידו שום דבר. [למעשה יש במעלית עוד פקפוקים אחרים ומה שהזכרנו מעלית הוא רק לדוגמא כי עיקר כוונתנו הוא רק להעיר את המעיינים לברר וללבן את הגדר של האי כלל דמלאכת מחשבת אסרה תורה].

וקצת ראיה לכך ממ"ש הרע"א ריש סי' שיי"ח בשם הריטב"א לענין הופך בגחלים, דאפשר שחייב מפני שמתבשל במוקדם, ולא הזכיר כלל לחוש שע"י ההיפוך משכחת שהתבשל מתבשל כעת מגחלת של האדם, ולא מהאש שהיתה קודם (ע"ש בריטב"א שכתוב: היפוך הבשר, אבל הרע"א כתב: גחלים). וחושבני שנשמע מזה דעל אותה האש שהקדירה עומדת עליה מותר לשנותה ממקום למקום ללא שום הפסק כלל וכלל וגם אינו מקדים או מאחר בכך את הבישול, ולכן נראה, שאף אם התאורה והתנורים החשמליים הסמוכים למעלית ניזונים מזרם של המעלית במקום הזרם שמקבלים כרגיל מהרשת, ג"כ אין בזה איסור תורה, כיון שהחילוף נעשה ללא שום הפסק באמצע, דמסתבר שהיפוך הגחלים שעושה ממש בידים חמור יותר מירידת המעלית לאחר שכוח החשמל משחרר את בלם העצירה והכל נעשה מאליו רק ע"י הכובד שלהם.

עוד דוגמאות לנידון דידן: א. בס' מנחת פתים להגר"מ אריק ז"ל ובתהל"ד סי' של"ו כתבו שמותר לגרור עציץ נקוב ממקום למקום, ולא חששו כלל לזה דמעיקרא היה יונק מאליו ואילו היניקה החדשה היא רק מחמת האדם, ואף שהדבר אברהם ח"א סי' כ"ה ובש"ש הביאו מהמאירי שבת פ"א ב' שדוחה דעת המפרשים שסוברים כן, והוא עצמו כתב דחשוב כקוצר וזורע, שאני התם דקעביד ממש בידים, עקירה ממקום הראשון ונטיעה במקום חדש, משא"כ הכא.

שם

דנראה שהמוציא מים מדוד העומד על גבי האש אם על ידי זה נכנסים תיכף מים אחרים, ודאי חשיב כמבשל, אף אם בשעה שהוציא עדיין לא היתה היד סולדת בו, ואף על גב דבלאו הכי היה מתבשל בדוד כשיעור זה, אבל מכל מקום המים הנכנסים הרי נתבשלו רק על ידו.

דברי הגר"ז זצ"ל, בתחומין כ"ה עמ' 442

עוד יש לדון, מאחר שבין כה גם אם לא ילך, המכונה תצלם אלא שאם הולך, המכונה מצלמת אותו, ואם לא ילך, המכונה תצלם אדם או חפץ אחר. ועיין במשנה-ברורה (שב,נה) - אם מונחת כביסה בדלי מלא מים, שמותר ליטול ידים, שהרי גם אם לא יכניס מים חדשים, יכבס. ואף על פי שבעת מתכבס על ידי מים שהוא שופך, מכל מקום אין זה איסור. וזכורני שמו"ח יש לו על זה אריכות דברים.

שים לב לחידוש הגדול שבדבריו !

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן מד

ומסתברא לי שאם אחד רואה נזיר שותה יין באופן שאינו יכול כלל למונעו דשפיר רשאי להחליף את הבקבוק שהוא שותה בבקבוק אחר שלו אם יש לו מזה תועלת כגון שזה שחור וזה לבן כיון דבמעשהו זה אינו מוסיף מכשול.

מה הדין בפעמון דולק האם מותר לו להחליף אצבע שלוחצת ? או נחשב מעשה חדש ? (ולדמות לצד צבי).

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עט

ועתה כשהקדמתי מה שצריך הרופא לידע ואין לחוש שיבא לזלזל בשבת מצד מה שצריך לפעמים בשביל חולה לעשות עבור החולה גם מלאכה בשבת... יכולין הרופאים שומרי תורה להחליף שזמנם יהיה לעולם ביום הראשון לשבת ורופאים הנכרים יהיו ביום השבת ואני יודע שהרבה רופאים שומרי תורה עשו כן. ובעצם אף עם רופאים יהודים שאינם שומרי תורה שרוצים ג"כ יותר להיות שם שבת מיום ראשון יש אופן המותר ממש... ויש גם טעם גדול להתיר אף עם יהודים שאינם שומרי תורה שגם שכשישאר בביתם יחללו שבת במזיד בכל מלאכות שיוזמן לא פחות מהמלאכות שיעשה בבית החולים באיסור שא"כ אין בזה לפי"ע בזה שהוחלפו להו מלאכות במלאכות, ויותר נוטה שהופחתו כי יש הרבה חולים שמותר וגם הרבה הוא רק מדרבנן ומה שעושה בביתו רובן הם מדאורייתא.

האם דומה גם לנידון שלפנינו יש חילול שבת בטרסיסטור אחד ומעביר אותו לאחר או כלל אין בסיס לדמיון ?

ש"ש, פרק ל"ד הערה ק"ו:

ועוד הוסיף הגרשז"א זצ"ל דמותר לדבר בשבת עם אדם שלובש מכשיר שמיעה, דהקולות העוברים דרך המכשיר אף שמקטינים או מגבירים את פעולת חלק ממעבירי הקול, אך מ"מ הואיל והשינויים הם פחות אפי' מרגע כמימריה אין זה בגדר של בונה וסותר אף לדעת מרן החזו"א זצ"ל. אולם במכשיר כזה אשר השינויים הם בחוט שמוליד את הזרם, ולדעתו של החזו"א, לא ברור לי, עכ"ד.

נסה לבאר את דבריו והאם אין סתירה לאמור לקמן בשמו:

יבקש תורה - שו"ת - שבת תניינא עמ' 283 ביחס למכשיר שמיעה מהרב נויבירט זצ"ל

ד. בנידון הגברת זרם החשמל סבר מו"ר זצ"ל שאין שום איסור (גם אליבא דהחזו"א).

ה. על כן במקום צורך ודאי שמותר לשנות את עצמת הווליום במכשיר.

ו. ואף להחליף בשבת תוכניות ג"כ מותר ואף שבתוך המכשיר משתנים נתיבי הזרם אין לחוש בכך.

ז. ולכן מותר גם לדבר ישירות אל מרכיב מכשיר השמיעה. **ח. נורת** לד לדעת מו"ר זצ"ל אין לחוש בו בנ"ד שיש לו גדר של חושאיב"ס.

יבקש תורה - שו"ת - שבת תניינא / קויפמן, יצחק בן שמעון / עמוד 283
הודפס מאוצר החכמה

אמונת עתיך 125 הרב טויק :

"תשובה אין להעביר את המכשיר למצב t בדומה לכך אנו מורים לא להעביר ידנית תוכניות במכשיר השמיעה גם אם היה מקום להתיר העברת תוכניות או שינוי עוצמה באמצעות לחצן נראה שנידון זה חמור יותר כי בהעברה למצב יש כעין כיבוי של המכשיר" ובהערה שם כתב: "יש מתירים זאת משום שהמכשיר בכללותו פועל ופעולה זו רק משנה עוצמה או איכות משום כך הם מחשיבים זאת לשינוי זרם בלבד באופן כללי עמדת צומת היא שלא להתיר שינוי תוכנית או שינוי עוצמה באמצעות לחצנים". אבל ללא לחצנים – מתירים

מאורי אש השלם ח"ב קרני אורה עמ' תשיד"מ מהדורה ישנה /

... גם זה צ"ע כי אמנם כן הוא שקשה לקרוא בונה למי שמוסיף לעוצמה זרם האלקטרונים שכל בניינם בתוך השפופרת הוא בניין ארעי מאוד שאין לו שום קיום אבל עצם סיבוב הכפתור נחשב בונה לדעת החזו"א וכפי שכתב רבינו זצ"ל במכתב המובא לעיל שער ג' סי' ג' מפני שהמבנה של הכפתור המווסת את עצמת הזרם הוא כזה שכאשר מסובבים אותו מתקצר או מתארך באופן ממשי המעגל החשמלי שבו זורם הזרם וכך מצטרף כביכול עוד חלק ממשי ומתהפך כביכול ממת לחי או להיפך אלא שבאמת האפלת המסך של המחשב וההארה שלו אינם נעשים בדרך של סיבוב כפתור ואין כאן מעגל שכולל בתוכו נגד שאורכו משתנה ומשום כך יתכן והדבר מותר אף לדעת החזו"א ואכמ"ל